

NUŽNOST REINTEGRACIJE DJECA POVRATNICI U ZAPADNOM BALKANU

ADRIAN SHTUNI

SERIJA O ZAPADNOM BALKANU

„Nova istraživanja i programi o povratnicima iz Sirije i Iraka tek su počela rješavati problem maloljetnih povratnika.”

OSNOVNE ČINJENICE

- U Siriji i Iraku ukupno je ostalo oko 500 stranih boraca i njihovih članova obitelji sa zapadnog Balkana.
- Navodni muški borci čine oko trećinu pojedinaca iz zapadnog Balkana koji su ostali u Siriji. Djeca čine oko dvije trećine, a žene malu manjinu.
- Trenutačna mlada demografija stranaca povezanih sa sukobom u Siriji zahtijeva proaktivno djelovanje, posebno s obzirom na dob i spol i obavezno prilagođavanje odgovora politike u pripremi njihove repatrijacije.

Kontekst

Od 2012. godine 1070 državljana zemalja zapadnog Balkana otišlo je živjeti i boriti se na teritorijima pod kontrolom terorističkih organizacija u Siriji i Iraku. Od tih državljana, otprilike 200 njih bili su maloljetnici u trenutku odlaska. Tijekom godina na području sukoba u Siriji i Iraku državljanima zapadnog Balkana rodilo se još mnogo više djece. Do kraja 2019. godine oko 485 osoba vratilo se domovima, zbog čega regija zapadnog Balkana ima najveću koncentraciju povratnika iz Sirije i Iraka u Europi.¹ Još su stotine ljudi, uglavnom maloljetnika, ostale zarobljene u nesigurnim uvjetima

1 NAPOMENA: ako vas zanimaju dodatni podaci i iscrpna procjena postojećeg stanja kontingenta stranih boraca i članova njihovih obitelji na zapadnom Balkanu, pročitajte: Adrian Shtuni, „Western Balkans Foreign Fighters and Homegrown Jihadis: Trends and Implications, Combating Terrorism,” *CTC Sentinel* 12, br. 7 (13. kolovoza 2019.): 18–24, <https://ctc.usma.edu/western-balkans-foreign-fighters-homegrown-jihadis-trends-implications/>.

u Siriji s neizvjesnim izgledima za povratak.² Mnoge zemlje nisu sigurne što učiniti s državljanima koji su otputovali da bi živjeli i borili se u „kalifatu” Islamske države. Međutim, iskustvo i razumijevanje u pogledu onoga što olakšava učinkovitu uključenost povratnika iz Sirije, osobito djece povratnika, još je uvijek u početcima. Ovom se studijom o politici pružaju preporuke o načinima pristupa rehabilitaciji i reintegraciji djece povratnika na zapadnom Balkanu kombiniranjem novih dobrih praksi s vodećim načelima konvencija, ugovora i protokola usredotočenih na prava djece.

Prihvatni logori, početna repatrijacija i trajni izazovi

Nakon propasti fizičkog „kalifata” Islamske države deseci tisuća boraca koji su se predali i njihovi članovi obitelji zadržani su u prepunim kurdskim ustanovama za pritvor i logorima za interno raseljene osobe. U Al-Holu, najvećem logoru u kojem se nalaze članovi obitelji boraca Islamske države, u kolovozu 2019. bile su smještene 68 823 osobe³, a prvotno je namijenjen za sedam puta manje ljudi.⁴ U nedavnom izvješću Vijeća Ujedinjenih naroda za ljudska prava uvjeti u Al-Holu opisani su kao „bijedni i nehumani”.⁵ Od ukupne populacije Al-Hola, oko 7000 su inozemni maloljetnici, a oko 3000 su inozemne žene iz otprilike 50 zemalja, uključujući i⁶ stotine iz zapadnog Balkana.

U Siriji i Iraku ukupno je ostalo oko 500 stranih boraca i njihovih članova obitelji sa zapadnog Balkana. Navodni muški borci čine otprilike trećinu ovog kontingenta sa zapadnog Balkana, dok djeca čine oko dvije trećine, a žene malu manjinu. Mnogi od tih boraca i njihovih članova obitelji žele se vratiti u svoje zemlje.

Dosad su mnoge vlade nevoljko repatrirale svoje građane zbog tehničkih i pravnih poteškoća, političkih razloga i sigurnosnih pitanja.⁷ Europske zemlje, poput Francuske, Njemačke, Nizozemske, Norveške i Belgije, odlučile su gotovo isključivo repatrirati samo nekoliko djece bez roditelja koji su bili njihovi državljani koji su se pridružili Islamskoj državi. Kosovo je dosad jedna od rijetkih zemalja u Europi koja je prihvatila grupnu repatrijaciju 110 državljana, od kojih je više od dvije trećine (74) djeca, uključujući djecu rođenu u Siriji i Iraku kome je barem jedan roditelj njihov državljanin.⁸ Krajem prosinca 2019.

---

2 Ibid.

3 „Syrian Arab Republic: North East Syria: Al Hol Camp,” *OCHA*, 1. kolovoza 2019., <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Al-Hol-Snapshot-SitRip-040819.pdf>.

4 Keerthana Annamaneni, „For ISIS Children, Returning Home to Europe Meets Resistance,” *The New York Times*, 15. kolovoza 2019., <https://www.nytimes.com/2019/08/15/world/europe/isis-children-belgium.html>.

5 Neovisno istražno povjerenstvo Ujedinjenih naroda o Siriji, *Escalating Violence and Waves of Displacement Continue to Torment Civilians during Eighth Year of Syrian Conflict* (Ženeva: Vijeće Ujedinjenih naroda za ljudska prava, 2019.), <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/NewsDetail.aspx?NewsID=24972&LangID=E>.

6 Ibid.

7 Michael Birnbaum, „Months after the Fall of ISIS, Europe Has Done Little to Take Back Its Fighters,” *The Washington Post*, 20. lipnja 2019., https://www.washingtonpost.com/world/europe/after-caliphate-collapsed-europe-has-done-little-to-take-back-those-who-joined-isis/2019/06/20/4bab9cc2-8bc4-11e9-b6f4-033356502dce_story.html.

8 Fatos Bytici, „Kosovo Brings Back Fighters, Families of Jihadists from Syria,” *Reuters*, 20. travnja 2019., <https://www.reuters.com/article/us-kosovo-syria/kosovo-brings-back-fighters-families-of-jihadists-from-syria-idUSKCN1RW003>.

godine Bosna i Hercegovina također je repatrijala 25 svojih državljana, od čega 12 djece.⁹ Dok 25 repatriiranih bosanskih državljana čini samo jednu desetinu ukupnog broja bosanskih državljana u sirijskim logorima (procjenjuje se da ih je 260 prema službenim izvorima¹⁰), njihova repatrijacija iznimno je važna. Spremnost Kosova i Bosne, dvije inače male zemlje skromnih resursa, da olakšaju povratak svojih građana, osobito djece, signalizira da se politička volja za rješavanje ovog teškog pitanja na zapadnom Balkanu može ujediniti unatoč brojnim objektivnim poteškoćama.

Međutim, druge zemlje u regiji uglavnom su pokazale nenaklonost ili nedostatak planova za povratak svojih državljana. Dosad nijedna druga zemlja zapadnog Balkana nije objavila nikakav plan ili raspored repatrijacije. Jasna strategija za rješavanje ovog složenog izazova i dalje nije jasna. Kurdski provizorni logori i zatvori neće pružiti dugoročno rješenje za ovo važno pitanje, pogotovo s obzirom na to da se kontingent stranaca koji se tamo nalaze većinom sastoji od ranjivih maloljetnika podvrgnutih teškoćama koje dovode do radikalizacije.¹¹ Trenutačna mlada demografija stranaca povezanih sa sukobom u Siriji zahtijeva proaktivno djelovanje, posebno s obzirom na dob i spol i obavezno prilagođavanje odgovora politike u pripremi njihove repatrijacije. To je posebno slučaj na zapadnom Balkanu koji ima veći broj povratnika ili onih koji će vjerojatno biti repatriirani, a mnogo manje resursa, kapaciteta i stručnosti dostupnih za učinkovito rješavanje tih problema u usporedbi s većinom drugih europskih zemalja.

Preporuke

„Nova istraživanja i programi o povratnicima iz Sirije i Iraka tek su počela rješavati problem maloljetnih povratnika. Programi prilagođeni dobnim i rodnim čimbenicima i dalje su rijetkost. Iako je iskustvo učinkovitog uključivanja djece povratnika iz Sirije i Iraka u početcima, postupno se razvijaju prve dobre prakse iz napora rehabilitacije i reintegracije.¹² Korisna istraživanja i dobre prakse iz rehabilitacijskog rada s djecom vojnicima ili maloljetnicima izloženima ratnim traumama također mogu pružiti informacije učinkovitim političkim odgovorima za rješavanje rehabilitacije i reintegracije djece povratnika na zapadni Balkan u skladu s vodećim konvencijama, ugovorima i protokolima koji definiraju prava djece.

Proaktivno, transparentno i inkluzivno donošenje politika

- **Usvajati proaktivni i inkluzivni pristup više agencija uz usredotočenost na dugoročnu strategiju rehabilitacije i reintegracije.** Vladina tijela trebala bi proaktivno ulagati u partnerstva i programe više agencija koji su fleksibilni, primjereno financirani i uključivi te integriraju civilno društvo na početku procesa. Međunarodni donatori i specijalizirane agencije trebaju osigurati dodatna sredstva i razvoj kapaciteta za rješavanje nedostatka

9 „Authorities Say 25 Bosnians Sent Home from Camps in Syria,” *AP News*, 19. prosinca 2019., <https://apnews.com/850b5ffb-b045c65f1dfbbce52c9ff182>.

10 „Bosnia: Citizens Who Fought for IS in Syria Can Return,” *AP News*, 11. studenog 2019., <https://apnews.com/818776caf4a44-b6f97d8eb5c285ace00>.

11 Vijeće Ujedinjenih naroda za ljudska prava, *Izvešće Neovisne međunarodne istražne komisije o Sirijskoj Arapskoj Republici, A/HRC/42/51* (New York: Opća skupština Ujedinjenih naroda, 2019.), https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF-CF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_hrc_42_51.pdf.

12 Više informacija potražite u odjeljku „Predložena daljnja literatura, razvrstana prema temama” na kraju ove studije o politici.

resursa i stručnosti. Napori Kazahstana mogu pružiti uvide u takav pristup na temelju više od 400 djece i 150 žena dosad repatriiranih iz Sirije i Iraka¹³. Do kraja 2019. osnovao je 17 regionalnih centara za prihvata i rehabilitaciju¹⁴ povratnika na neodređeno vrijeme, ovisno o individualnim potrebama i napretku deradikalizacije.¹⁵ Centri pružaju ne samo usluge stanovanja nego i medicinsko i psihološko liječenje, obrazovanje, pravnu pomoć, umjetničku terapiju i poslovno osposobljavanje.¹⁶ Program je osmišljen uz sudjelovanje skupine nevladinih udruga, dok socijalni radnici i državne agencije koordiniraju provedbu programa.¹⁷

- **Osmisliti protokole uključivanja prilagođene maloljetnim povratnicima, učiniti ih javnima i decentralizirati proces provedbe gdje god je to moguće.** Pristup uključivanja osmišljen na temelju posebnih potreba maloljetnika vjerojatno bi olakšao učinkovitiji psihosocijalni oporavak i ubranu reintegraciju djece povratnika. Objavlivanjem ovih smjernica proces bi dobio dodatnu transparentnost, odgovornost i podršku. Pristup decentralizirane provedbe koju vode lokalne vlasti i nevladine organizacije vjerojatno bi potaknuo veću uključenost i odgovornost u pogledu procesa rehabilitacije i reintegracije na razini zajednice. Iako je od početka 2020. repatriirano samo 17 maloljetnika¹⁸, uglavnom siročadi, Francuska je početkom 2017. osmislila i objavila iscrpne smjernice i modalitete za ophođenje repatriiranim francuskim i stranim maloljetnicima koji se vraćaju iz Sirije i Iraka.¹⁹ U ovom se strateškom dokumentu ističe vodeća uloga lokalnih vlasti i regionalnih ureda te uključuje plan koordinacije i razmjene informacija među agencijama odgovornim za njegovo provođenje.
- **Postaviti okvir i pristupiti rehabilitaciji i reintegraciji djece povratnika kroz prizmu obrazovanja.** Zbog pitanja nacionalne sigurnosti određeni aspekti repatrijacije te rehabilitacije i reintegracije povratnika, osobito za odrasle osobe, neizbježno su povezani s provedbom zakona i kaznenim pravosuđem. Međutim, obrazovanje i stručno usavršavanje neki su od najvažnijih aspekata rehabilitacije i reintegracije djece koji im nude put prema

---

13 „Zhusan Operation: 595 Kazakhstanis Repatriated from Syria,” *Kazinform International News Agency*, 6. veljače 2020., https://www.inform.kz/en/zhusan-operation-595-kazakhstanis-repatriated-from-syria_a3611674.

14 Stevan Weine, „Rehabilitating the Islamic State’s Women and Children Returnees in Kazakhstan,” *JustSecurity*, 12. prosinca 2019., <https://www.justsecurity.org/67694/rehabilitating-the-islamic-states-women-and-children-returnees-in-kazakhstan/>.

15 „39 Families Have Been Returned Back from Syria to Kazakhstan,” *Kazakhstan Today*, 18. studenog 2019., https://www.kt.kz/eng/international_affair/39_families_have_been_returned_back_from_syria_to_kazakhstan_1153667282.html

16 Ksenia Bondal, „Kazakhstan Rehabilitating Children Recently Returned from Syria, Iraq,” *Caravanserai*, 8. siječnja 2019., http://central.asia-ews.com/en_GB/articles/cnmi_ca/features/2019/01/08/feature-01.

17 Andrew E. Kramer, „Kazakhstan Welcomes Women Back from the Islamic State, Warily,” *The New York Times*, 10. kolovoza 2019., <https://www.nytimes.com/2019/08/10/world/europe/kazakhstan-women-islamic-state-deradicalization.html>.

18 Benjamin Sportouch i Charles Deluermoz, „Enfants de jihadistes: ‘Nous en avons rapatrié 17’ en France, annonce Le Drian sur RTL,” *RTL*, 2. veljače 2020., <https://www.rtl.fr/actu/politique/enfants-de-jihadistes-nous-en-avons-rapatrie-17-en-france-annonce-le-drian-sur-rtl-7800014980>.

19 Ured premijera Vlade Francuske, *Instruction relative à la prise en charge des mineurs à leur retour de zone irako-syrienne*, memorandum br. 5923/SG (Pariz: Vlada Francuske, ožujak 2017.), http://circulaires.legifrance.gouv.fr/pdf/2017/03/cir_41965.pdf.

novoj budućnosti, kao i u reintegracijskim programima za djecu vojnike.²⁰ S obzirom na to, odgovarajuća ministarstva obrazovanja svake zemlje zapadnog Balkana, primjerice, mogu biti u boljem položaju i prikladnija od ministarstava unutarnjih poslova kada je u pitanju vođenje i koordiniranje rehabilitacije djece koja su sudjelovala u nasilnim ekstremističkim sukobima. Odabir ministarstva važan je jer odražava i prenosi javnosti cjelokupni način razmišljanja vlade o angažmanu. U Kazahstanu je vlada odlučila postaviti ministarstvo obrazovanja na čelo programa rehabilitacije i reintegracije. Njihovo iskustvo može pružiti određene korisne spoznaje u tom pogledu.²¹

Zaštititi i podržati dijete

- **Mjere podrške koje daju prednost najboljem interesu djece povratnika i razumno najbržoj rehabilitaciji i reintegraciji u opće društvo.** Sudske ustanove trebale bi djelovati u skladu s međunarodnim pravom i primjenjivim normama maloljetničkog pravosuđa. U slučajevima kada je opravdano kazneno goniti djecu mlađu od 18 godina, trebalo bi razmotriti druge mogućnosti osim pritvora prije suđenja i zatvora u skladu s Konvencijom o pravima djeteta.²² Rezolucija Opće skupštine 70/291 o reviziji Globalne protuterorističke strategije Ujedinjenih naroda bavi se tim konkretnim pitanjem i potrebno ju je pročitati pri izradi odgovarajućih pravnih mehanizama.²³
- **Procijeniti rizik i potrebe radi procjene mentalne dobrobiti i razine traume djeteta povratnika prije pružanja psihosocijalne podrške prilagođene individualnim potrebama.** Djeca povratnici bila su izložena ekstremnom nasilju, a u nekim su slučajevima možda osobno pretrpjela ekstremno nasilje. U drugim su slučajevima možda sudjelovali u provođenju nasilnih ekstremističkih djela. Agencije zadužene za javno zdravstvo trebale bi provesti temeljite i ponavljajuće procjene radi zasebne procjene svakog slučaja.²⁴ Budući da su neka starija djeca povratnici vjerojatno bila podvrgnuta nasilnoj ekstremističkoj indoktrinaciji i obuci dok su bila u Siriji i Iraku, vlasti bi trebale procijeniti njihov potencijalni rizik i pružiti specijaliziranu skrb za rješavanje njihove indoktrinacije i obuke prije nego što ih prebace u javno obrazovno okruženje. Krajem travnja 2019. godine Kosovo je repatriralo

20 Ured posebnog predstavnika glavnog tajnika za djecu i oružane sukobe, *Reintegration of Former Child Soldiers* (New York: Tajništvo Ujedinjenih naroda, 2018.), <https://childrenandarmedconflict.un.org/wp-content/uploads/2018/09/Reintegration-brochure-layout.pdf>; Skënder Perteshi i Ramadan Ilazi, *Unpacking Kosovo's Response to Returnees from the War Zones in Syria and Iraq* (Priština: Kosovski centar za sigurnosne studije, 2020.), http://www.qkss.org/repository/docs/violent-extremism-eng_978757.pdf.

21 Weine, „Rehabilitating the Islamic State's Women and Children Returnees in Kazakhstan.”

22 *Konvencija o pravima djeteta* (New York: Opća skupština Ujedinjenih naroda, 1989.), <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>; Ured Ujedinjenih naroda za borbu protiv terorizma (UNCCT), *Children Affected by the Foreign-fighter Phenomenon: Ensuring a Child Rights-based Approach* (New York: UNCCT, 2019.), https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/sites/www.un.org.counterterrorism.ctitf/files/ftf_handbook_web_reduced.pdf.

23 Opća skupština Ujedinjenih naroda, 70. sjednica, „Rezolucija 70/291 [Revizija Globalne protuterorističke strategije Ujedinjenih naroda]” (A/RES/70/291) 1. srpnja 2016. <https://www.un.org/sc/ctc/news/document/a-res-70-291-the-united-nations-global-counter-terrorism-strategy-review/>.

24 Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS), *Non-custodial Rehabilitation and Reintegration in Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization That Lead to Terrorism A Guidebook for Policymakers and Practitioners in South-Eastern Europe* (Beč, OSCE, 2020.), <https://www.osce.org/secretariat/444838?download=true>.

74 maloljetnika iz Sirije. Do rujna sva djeca školske dobi među tim povratnicima bila su spremna za početak školovanja.²⁵ S obzirom na to da je krajnji cilj reintegracijskih napora njihovo učinkovito uključivanje u opće društvo, upis dječjih povratnika u školu pozitivan je korak. Međutim, nije jasno koliko su prilagođene psihološke i akademske potpore dobili prije upisa u javne škole nekoliko mjeseci nakon povratka.

- **Obavljati psihometrijska ispitivanja radi procjene intelektualnog razvoja djece povratnika za osiguravanje odgovarajućeg smještaja u obrazovni sustav i pružanje akademske pomoći prema potrebi.** Ovi će napori vjerojatno biti učinkovitiji ako umjesto institucionalizacije djeca primaju akademsko osposobljavanje i psihološku pomoć kod kuće, po mogućnosti od mobilnih timova stručnjaka. To može pomoći u sprečavanju stvaranja osjećaja neadekvatnosti, stigme i moguće marginalizacije dok povratnicima ne bude ugodnije u novom društvenom okružju. U Francuskoj, primjerice, nakon što tužitelj i sudac suda za maloljetnike procijene slučaj bilo kojeg djeteta povratnika, maloljetnici dobivaju somatski i psihološki pregled pod skrbništvom socijalnih službi. Odluke o školovanju donose se u dogovoru s akademskim ravnateljem Nacionalnih obrazovnih službi, obrazovnim ustanovama i stručnjacima koji provode i prate napore rehabilitacije i reintegracije.²⁶

Zaključak

Na koncu, za uspješnu rehabilitaciju i reintegraciju djece povratnika trebat će se usvojiti sveobuhvatna strategija psihosocijalne podrške koja se bavi svim aspektima njihove socijalne interakcije i reintegracije u dom, školu i zajednicu. Zbog toga će na napredak svakog djeteta na putu do rehabilitacije i reintegracije uvelike utjecati svjetonazor i stavovi roditelja i rođaka koji žive s njima. Stoga bi se u okviru programa trebala pružiti šira podrška za rješavanje pitanja radikalizacije nasilja i traume unutar cijele obitelji. Osim toga, nastavnici i drugi stručnjaci uključeni u proces odgoja i rehabilitacije djece povratnika trebali bi proći obuku o osviještenosti o traumama i dobiti informacije o procesu radikalizacije, uključujući informacije o tome kako reagirati na znakove zabrinjavajućeg ponašanja i gdje zatražiti daljnju podršku. Poboľšanim znanjem, vještinama i alatima za rješavanje problema zajednica koja prihvaćaju povratnike i stvarnosti povratničkih iskustava zemlje zapadnog Balkana mogu stvoriti bezbolniji i sigurniji prijelaz povratnika u opće društvo.

---

25 Taulant Qenaj, „Fëmijët e Kthyer Nga Siria, Sërish Në Shkollë,” *Radio Evropa e Lirë*, 27. kolovoza 2019., <https://www.evropa-elire.org/a/femijet-e-kthyer-nga-siria-shkollim-/30130050.html>.

26 Ured premijera Vlade Francuske, *Instruction relative à la prise en charge des mineurs à leur retour de zone irako-syrienne*, memorandum br. 5923/SG.

Predložena daljnja literatura, razvrstana prema temama

O terorističkoj regrutaciji i iskorištavanju djece

Bloom, Mia, s Johnom Horganom. *Small Arms: Children and Terrorism*. Ithaca, New York: Cornell University Press, 2019.

Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminal (UNODC). *Handbook on Children Recruited and Exploited by Terrorist and Violent Extremist Groups: The Role of the Justice System*. Beč: UNODC, 2017. [https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Child-Victims/Handbook on Children Recruited and Exploited by Terrorist and Violent Extremist Groups the Role of the Justice System.E.pdf](https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Child-Victims/Handbook_on_Children_Recruited_and_Exploited_by_Terrorist_and_Violent_Extremist_Groups_the_Role_of_the_Justice_System.E.pdf).

O djeci povezanoj s terorističkim organizacijama u Siriji i Iraku

Cook, Joana, i Gina Valle. „From Daesh to ‘Diaspora’ II: The Challenges Posed by Women and Minors After the Fall of the Caliphate.” *CTC Sentinel* 12, br. 6 (srpanj 2019.): 30–45. (srpanj 2019.) <https://ctc.usma.edu/daesh-diaspora-challenges-posed-women-minors-fall-caliphate/>.

O dječjoj rehabilitaciji i reintegraciji

Meines, Marije, Merel Molenkamp, Omar Ramadan, i Magnus Ranstorp. *RAN Manual: Responses to Returnees: Foreign Terrorist Fighters and their Families*. Amsterdam: Mreža za osvještavanje o radikalizaciji (RAN) i Centar za izvrsnost, 2017. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_en.pdf.

Globalni forum za borbu protiv terorizma (GCTF). *Good Practices on Addressing the Challenge of Returning Families of Foreign Terrorist Fighters*. GCTF, 2018. https://www.thegctf.org/Portals/1/Documents/Framework%20Documents/2018/GCTF-Good-Practices-on-Returning-Families-of-FTFs_ENG.pdf?ver=2018-09-25-101427-323.

Ujedinjeni narodi. *Key Principles for the Protection, Repatriation, Prosecution, Rehabilitation and Reintegration of Women and Children with Links to United Nations Listed Terrorist Groups*. Ujedinjeni narodi, 2019. https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/sites/www.un.org.counterterrorism.ctitf/files/Key%20Principles%20-%20April%202019_0.pdf.

Ured Ujedinjenih naroda za borbu protiv terorizma (UNCCT). *Children Affected by the Foreign-fighter Phenomenon: Ensuring a Child Rights-based Approach*. New York: UNCCT, 2019. https://www.un.org/counter-terrorism/ctitf/sites/www.un.org.counterterrorism.ctitf/files/ftf_handbook_web_reduced.pdf

Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminal (UNODC). *Roadmap on the Treatment of Children Associated with Terrorist and Violent Extremist Groups*. Beč: UNODC, 2019. <https://indd.adobe.com/view/61793921-8dc6-4fc2-9e46-b27c6390fff2>.

van der Heide, Liesbeth, i Jip Geenen. *Children of the Caliphate: Young IS Returnees and the Reintegration Challenge*. Haag: Međunarodnog centra za borbu protiv terorizma – Haag, 2017. <https://icct.nl/wp-content/uploads/2017/08/ICCT-vanderHeide-Geenen-Children-of-the-Caliphate-2.pdf>.

O izazovima s kojima se susreću stručnjaci u radu s djecom povratnicima

Mreža za osvještavanje o radikalizaciji (RAN). *Child Returnees from Conflict Zones*. Amsterdam: RAN-ov Centar za izvrsnost, 2016. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/issue_paper_child_returnees_from_conflict_zones_112016_en.pdf.

Izvori

- „39 Families Have Been Returned Back from Syria to Kazakhstan.” *Kazakhstan Today*, 18. studenog 2019. https://www.kt.kz/eng/international_affair/39_families_have_been_returned_back_from_syria_to_kazakhstan_1153667282.html.
- Annamaneni, Keerthana. „For ISIS Children, Returning Home to Europe Meets Resistance.” *The New York Times*, 15. kolovoza 2019. <https://www.nytimes.com/2019/08/15/world/europe/isis-children-belgium.html>.
- „Authorities Say 25 Bosnians Sent Home from Camps in Syria.” *AP News*, 19. prosinca 2019. <https://apnews.com/850b5ffbb045c65f1dfbbce52c9ff182>.
- Birnbaum, Michael. „Months after the Fall of ISIS, Europe Has Done Little to Take Back Its Fighters.” *The Washington Post*, 20. lipnja 2019. https://www.washingtonpost.com/world/europe/after-caliphate-collapsed-europe-has-done-little-to-take-back-those-who-joined-isis/2019/06/20/4bab9cc2-8bc4-11e9-b6f4-033356502dce_story.html.
- Bondal, Ksenia. „Kazakhstan Rehabilitating Children Recently Returned from Syria, Iraq.” *Caravanserai*, 8. siječnja 2019. http://central.asia-ews.com/en_GB/articles/cnmi_ca/features/2019/01/08/feature-01.
- „Bosnia: Citizens Who Fought for IS in Syria Can Return.” *AP News*, 11. studenog 2019. <https://apnews.com/818776caf4a44b6f97d8eb5c285ace00>.
- Bytyci, Fatos. „Kosovo Brings Back Fighters, Families of Jihadists from Syria.” *Reuters*, 20. travnja 2019. <https://www.reuters.com/article/us-kosovo-syria/kosovo-brings-back-fighters-families-of-jihadists-from-syria-idUSKCN1RW003>.
- Kramer, Andrew E. „Kazakhstan Welcomes Women Back from the Islamic State, Warily.” *The New York Times*, 10. kolovoza 2019. <https://www.nytimes.com/2019/08/10/world/europe/kazakhstan-women-islamic-state-deradicalization.html>.
- Ured posebnog predstavnika glavnog tajnika za djecu i oružane sukobe. *Reintegration of Former Child Soldiers*. New York: Tajništvo Ujedinjenih naroda, 2018. <https://childrenandarmedconflict.un.org/wp-content/uploads/2018/09/Reintegration-brochure-layout.pdf>.
- Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS). *Non-custodial Rehabilitation and Reintegration in Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization That Lead to Terrorism A Guidebook for Policymakers and Practitioners in South-Eastern Europe*. Beč, OESS, 2020. <https://www.osce.org/secretariat/444838?download=true>.
- Perteshi, Skënder, i Ramadan Ilazi. *Unpacking Kosovo’s Response to Returnees from the War Zones in Syria and Iraq*. Priština: Kosovski centar za sigurnosne studije, 2020. http://www.qkss.org/repository/docs/violent-extremism-eng_978757.pdf.
- Ured premijera Vlade Francuske. *Instruction relative à la prise en charge des mineurs à leur retour de zone irako-syrienne, memorandum br. 5923/SG*. Pariz: Vlada Francuske, ožujak 2017. http://circulaires.legifrance.gouv.fr/pdf/2017/03/cir_41965.pdf.
- Qenaj, Taulant. „Fëmijët e Kthyer Nga Siria, Sërish Në Shkollë.” *Radio Evropa e Lirë*, 27. kolovoza 2019. <https://www.evropaelire.org/a/femijet-e-kthyer-nga-siria-shkollim-/30130050.html>.
- Shtuni, Adrian. „Western Balkans Foreign Fighters and Homegrown Jihadis: Trends and Implications, Combating Terrorism.” *CTC Sentinel* 12, br. 7 (13. kolovoza 2019.):18–24. <https://ctc.usma.edu/western-balkans-foreign-fighters-homegrown-jihadis-trends-implications/>.
- Sportouch, Benjamin, i Charles Deluermoz. „Enfants de jihadistes : ‘Nous en avons rapatrié 17’ en France, annonce Le Drian sur RTL.” *RTL*, 2. veljače 2020. <https://www.rtl.fr/actu/politique/enfants-de-jihadistes-nous-en-avons-rapatrie-17-en-france-annonce-le-drian-sur-rtl-7800014980>.
- „Syrian Arab Republic: North East Syria: Al Hol Camp.” *OCHA*, 1. kolovoza 2019. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Al-Hol-Snapshot-SitRip-040819.pdf>.

Neovisno istražno povjerenstvo Ujedinjenih naroda o Siriji. *Escalating Violence and Waves of Displacement Continue to Torment Civilians during Eighth Year of Syrian Conflict*. Ženeva: Vijeće Ujedinjenih naroda za ljudska prava, 2019. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/NewsDetail.aspx?NewsID=24972&LangID=E>.

Opća skupština Ujedinjenih naroda. *Konvencija o pravima djeteta*. New York: Opća skupština Ujedinjenih naroda, 1989. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

— — —, 70. sjednica. „Rezolucija 70/291 [Revizija Globalne protuterorističke strategije Ujedinjenih naroda]” (A/RES/70/291) 1. srpnja 2016. <https://www.un.org/sc/ctc/news/document/a-res-70-291-the-united-nations-global-counter-terrorism-strategy-review/>.

Vijeće Ujedinjenih naroda za ljudska prava. *Izvješće Neovisne međunarodne istražne komisije o Sirijskoj Arapskoj Republici*, A/HRC/42/51. New York: Opća skupština Ujedinjenih naroda, 2019. https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF-CF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_hrc_42_51.pdf.

Ured Ujedinjenih naroda za borbu protiv terorizma (UNCCT). *Children Affected by the Foreign-fighter Phenomenon: Ensuring a Child Rights-based Approach*. New York: UNCCT, 2019. https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/sites/www.un.org.counterterrorism.ctitf/files/ftf_handbook_web_reduced.pdf.

Weine, Stevan. „Rehabilitating the Islamic State’s Women and Children Returnees in Kazakhstan.” *Just Security*, 12. prosinca 2019. <https://www.justsecurity.org/67694/rehabilitating-the-islamic-states-women-and-children-returnees-in-kazakhstan/>.

„Zhusan Operation: 595 Kazakhstanis Repatriated from Syria.” *Međunarodna novinska agencija Kazinform*, 6. veljače 2020. https://www.inform.kz/en/zhusan-operation-595-kazakhstanis-repatriated-from-syria_a3611674.

O studiji

Autor: Adrian Shtuni, glavni izvršni direktor društva Shtuni Consulting LLC, stručnjak je za vanjsku politiku, sigurnost i strateške komunikacije specijaliziran za regiju zapadnog Balkana. Savjetuje američke državne agencije, akademske institucije i međunarodne organizacije u Sjedinjenim Državama, Europi i Aziji o borbi protiv nasilnog ekstremizma, borbi protiv terorizma, političkom riziku, borbi protiv stranih propaganda i dezinformacija te drugih transnacionalnih prijetnji.

Stajališta navedena u ovoj publikaciji stajališta su autorā. Ona nužno ne odražavaju stajališta mreže RESOLVE, Američkog instituta za mir ili bilo kojeg tijela Vlade Sjedinjenih Država.

MREŽA RESOLVE

bolje istraživanje • informirana praksa • poboljšana politika o nasilnom ekstremizmu •

www.resolvenet.org

Mreža RESOLVE dio je Američkog instituta za mir i temelji se na desetljećima staroj tradiciji instituta u vidu dubokog angažmana u zajednicama koje su pogođene sukobima.

UNITED STATES
INSTITUTE OF PEACE
Making Peace Possible